3. *Ермолович Д.И.* Имена собственные на стыке языков и культур / Д.И. Ермолович. – М.: Р.Валент, 2001. – С.12.

4. *Подольская Н.В.* Словарь русской ономастической терминологии / Подольская Н.В. – М.: Наука, 1978. – 200с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. *Churchill Winston S.* My early life: a Roving Commission / Churchill Winston S.– NY: Charles Scribner's Sons, 1930. – 434p.

Стаття надійшла до редакції 20.04.13

Плакида Г.А., асп.,
Национальный технический университет Украины "КПИ"

ВНУТРЕННИЙ ТЕКСТОВЫЙ ОНОМАСТИКОН МЕМУАРОВ УИНСТОНА ЧЕРЧИЛЛЯ "MY EARLY LIFE"

В статье показаны основные типы имен собственных, которые составляют внутренний текстовый ономастикон мемуаров Винстона Черчилля "My early life". В центре внимания находится вариативность имен собственных, выбор которых в данном произведении зависит от персональних предпочтений автора.

Ключевые слова: *ономастика, имена собственные, внутренний текстовый ономастикон, мемуары.*

Plakida H.A, postgraduate student
National Technical University of Ukraine "KPI"

THE INNER TEXT ONOMASTICON OF THE WINSTON CHURCHILL MEMOIRS "MY EARLY LIFE"

This article shows the main types of proper names that create the inner text onomasticon of the Winston Churchill's memoirs "My early life". The author concentrates his attention on the proper names variants, which depend on the personal writer's choice.

Key words: *onomasticon, proper names, inner text onomasticon, memories.*

УДК 821.161.2 Іван Франко=030

Плющ Б.О., магістр.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ІДІОСТИЛЬ ІВАНА ФРАНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ НЕПРЯМОГО ПЕРЕКЛАДУ: ПОВТОР ТА АЛІТЕРАЦІЯ

У цій статті з опертям на комплексний зіставний аналіз розглянуто особливості відтворення окремих рис ідіостилю Івана

Франка в непрямому перекладі його повісті "Boa Constrictor" (1878) англійською мовою.

Ключові слова: *непрямий переклад, алітерація, повтор, ідіостиль.*

Мета дослідження полягає в аналізі закономірностей відтворення повтору та алітерації (асонансу) в російськомовному та, здійсненому з нього, англомовному перекладах повісті Івана Франка "Boa Constrictor" як яскравих складників ідіостилю письменника.

Нашим **завданням** було визначити роль повтору та алітерації у повісті; ступінь та повноту їх відтворення в непрямому перекладі; вплив непрямого перекладу на відтворення ідіостилю автора.

Актуальність статті зумовлена практичним і теоретичним зацікавленням сучасних перекладознавців труднощами перекладу індивідуальної авторської поетики в художньому тексті та браком наукових досліджень у галузі непрямого перекладу. **Новизна** статті полягає у розгляді англомовного (єдиного) перекладу повісті Івана Франка "Boa Constrictor" (1878), здійсненого з її російськомовного перекладу, з позиції відтворення в ньому однієї з головних естетичних і змістових складників повісті та ідіостилю письменника.

Якщо література є Еверестом мови, як стверджує один з провідних світових мовознавців професор Д. Крістал, а мова є "як невід'ємною частиною глибинного пізнання того, ким, на нашу думку, ми є насправді, так і ключем до осягнення нашого справдешнього коріння (переклад наш. – *Б.П.*)" [Crystal 2010, 72], то переклад є спільною стежкою для безмежної кількості культур та їхніх носіїв, яка веде до вершини одночасного пізнання кожної з них. Адже внаслідок перекладу виникає справжній ефект *dŭja vu*, коли один і той самий твір доступний різними мовами в різних куточках світу. Саме це створює феномен світової літератури, глобального інтелекту та відкриває нові обрії розвитку людської думки, а відтак і прогресу людства.

Тож оскільки "переклад завжди так само, як і зараз, віддзеркалював темпи розвитку та норми літературної історії (переклад наш. – *Б.П.*)" [Rose 1997, 23], переклад творів української літератури, що має строкату й непросту долю через низку історичних обставин та подій, був і лишається ще доволі рідкісним, але надзвичайно цікавим явищем. За висловом Андре Лефевра, "текст перекладу завжди вважався культурним вікном у світ

(переклад наш. – *Б.П.*)" [Lefevere 1992, 11], проте, якщо говорити про україномовний текст перекладу, то це "вікно" часто приховано (з політичних чи інших причин) "заґратовувалося" або "зашторювалося" непрямим перекладом, тобто перекладом через третю мову. Саме з метою визначення того, наскільки значущим та яким загалом (позитивним чи негативним) є вплив непрямого перекладу на повноцінне входження твору у світову скарбницю писемності, здійснено дослідження особливостей відтворення ідіостилю письменника у перекладі через третю мову[7].

Здобути ілюстративні матеріали для дослідження за цією темою доволі складно, адже здебільшого випадки непрямого перекладу не афішувалися, хоча й невеликою таємницею є факт, що більшість творів класиків української літератури, якщо й допускалися до перекладу іншою мовою, то лише після здійснення їхнього російськомовного перекладу. М. Рінгмар, докторант Лундського університету й автор кількох публікацій на тему непрямого перекладу стверджує, що "непрямий переклад може використовуватися як засіб контролю змісту тексту цільовою мовою, наприклад, з політичних чи релігійних причин. Саме цей аспект найвірогідніше відіграв важливу роль у частому використанні російської мови як мови-посередника ("mediating language") у країнах-колишніх членах Радянського Союзу (переклад наш – *Б.П.*)" [Ringmar 2007, 7]. Випадки непрямого перекладу здебільшого приховувалися іноді так ретельно, що до сьогодні можемо лише спекулювати про те, що він мав місце в тому чи іншому випадку. Крім цілком очевидної причини такої потаємності (небажаність такого перекладу через його можливу низьку якість), існує ще й правова. Зокрема, у "Рекомендації щодо правового захисту перекладачів і перекладів та практичних засобів поліпшення правового статусу перекладачів" ЮНЕСКО зазначено,

---

[7] У цій статті вживаємо термін “непрямий” переклад та його описовий еквівалент – “переклад через третю мову”, адже, попри невизначеність метамови за цією темою, саме цей термін вважаємо найвідповіднішим процесу, який розглядається (а саме перекладу, що здійснюється не безпосередньо з оригіналу, а з перекладу іншою мовою), крім того він переважає за частотністю вживання у перекладознавчій літературі. Приклади див. таб.1 на стор.2: Ringmar, M. (2007). "Roundabout Routes": some remarks on indirect translations. In Mus, F. (Ed.) Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies 2006. Katholieke Universiteit Leuven.

що "як загальне правило, переклад має бути здійснений з оригіналу, а до повторного перекладу ("retranslation") можна вдаватися лише у випадках крайньої потреби (переклад наш – *Б.П.*)" [UNESCO 1976]. З огляду на обмежений обсяг статті не будемо зосереджуватися на причинах "крайньої потреби" перекладати повість "Boa Constrictor" Івана Франка англійською мовою з її російського перекладу. Зауважмо лише, що повість було перекладено російською перекладачкою Фаїною Соласко (Фаїною Глаголєвою) й видано 1957 року московським видавництвом "Издательство литературы на иностранных языках", що вочевидь і стало причиною відвертого посилання на те, що переклад здійснено з російської мови.

Повість Івана Франка "Boa Constrictor" належить до циклу "Бориславських оповідань" і рясніє прикладами характерних рис ідіостилю генія й класика української літератури. Однією з найголовніших особливостей мови твору є його ритмічність, гармонійність, якої письменник досягає за допомогою повтору як окремих слів, словосполучень (використанням паралельних конструкцій), так і звуків (алітерація). Звучання мови мало велике значення для Івана Франка, адже "він десятки літ займався аналізом гомону мови…мова Франка дуже жива, не закована ні в які пута. Живе народне чуття для гомінкої гармонії мови веде його певно і без вагання при доборі слів і їх форм, при звуковім складі віршів" [Смаль-Стоцький 2010, 427] і маємо сміливість додати, що не лише віршів. Це підтверджує безліч прикладів. Розгляньмо кілька:

1. ***З**міна за **з**міною, а життя все одн**о**! Ок**о**лиця за ок**о**лицею, а **к**рай все один, **к**раса все одна, – вічна, ненаглядна, супокійна **к**раса **п**речудового **П**ідгір'я*...[Франко 1978, 385].

1.1. ***П**еремена за **п**еременой, а жизнь все та же! Окрестности сменяются, а **к**рай все один, **к**расота все одна – вечная, ненаглядная, спокойная **к**расота чудесного Подгорья*…[Франко 1956, 21]

1.2. *The scenery kept changing, but life went on as ever! The surroundings changed, but it was all the same region and the beauty never changed, it was the calm beauty of the Podgorye* [Franko 1957, 12].

2. *…все то пожерло вічне забуття, вічна непам'ять* [Франко 1978, 377].

2.1. *Все это поглотило вечное забвение, вечное беспамятство* [Франко 1956, 11].

2.2. *His memory blacked out those moments for ever* [Franko 1957, 6].

У прикладі 1 натрапляємо на паралельні конструкції (*Зміна за зміною, а життя все одно/Околиця за околицею, а край все один, краса все одна*), що символізують мінливість часу й краєвидів та її контраст з постійністю життя й краси, повтор (слова *краса*), а також алітерацію (звуків ***з, к*** та ***п***) й асонанс (**о**). Бачимо, що в російськомовному перекладі (приклад 1.1.) паралелізм значною мірою втрачений (*Перемена за переменой, а жизнь все та же/Окрестности сменяются*), відтворений лише повтор останніх двох конструкцій (*а край все один, краса все одна – а край все один, красота все одна*) та слова *краса,*на якому за допомогою повтору письменник акцентує увагу читача. В англомовному ж перекладі з прикладу 1.2 спостерігаємо "ланцюжкову реакцію", тобто вживання різних (не паралельних) конструкцій, як і в російськомовному перекладі (*перемена за переменой/окрестности сменяются – the scenery kept changing/the surroundings changed*) з однією компенсацією, зокрема введенням паралелізму там, де його немає в російськомовному перекладі-"оригіналі" (*Окрестности сменяются, а край все один, красота все одна – The surroundings changed, but it was all the same region and the beauty never changed*), що сприяє відтворенню ідеї контрасту (мінливість часу проти вічності краси). Іноді спостерігаємо абсолютну "непричетність" російськомовного перекладу до відсутності тих чи інших рис ідіостилю в англомовному перекладі, адже поліптотон у прикладі 2 (*вічне забуття, вічна непам'ять*) відтворений за допомогою повтору в російськомовному перекладі (*вечное забвение, вечное беспамятство*) й цілком втрачений в англомовному (вжито описовий переклад), що зменшило враження неминучості "вічного забуття". Якщо паралелізм, зазнаючи певних "утисків" і деформацій, часто таки знаходить відображення в англійському перекладі, здійсненому з російського, то набагато складніша ситуація з алітерацією та асонансом. Як уже зазначалося, Іван Франко приділяв велику увагу милозвучності мови, досліджуючи її можливості (автор дослідження "Етимологія і фонетика в южно-руській літературі"(1894) [Stech, Zhukovsky 2007]). З погляду фонетичного звукосимволізму, теоретики якого стверджують, що існує зв'язок певних звуків і значень у психіці людини, а відтак "голосні й приголосні звуки в структурі морфем, слів та речень здатні породжувати конотації, тобто брати участь у створенні

позитивного або негативного враження від спілкування" [Гливінська 2008, 38], алітерація (***з, к, п***) та асонанс (***о***) у прикладі 1 мають викликати певний натяк на підсвідомому рівні на майбутню небезпеку (це припущення підтверджується наступним змістом у творі: головному героєві доводиться зазнати чимало злиднів та горя). Адже відповідно до суб'єктивного звукосимволізму приголосні [**з**], [**к**] та голосний [**о**] (з прикладу 1) мають викликати приємні асоціації, а приголосний [**п**] – негативні. Тож маємо своєрідний перехід з позитивної енергетики (спершу маємо повтори звуків ***з, о, к***) до негативної (***п***), хай навіть і в позитивних словах (***п***речудовий). У російськомовному перекладі з прикладу 1.1, попри близькість української та російської мов, ця "звукосимволістська стежка" втрачена через алітерацію звуків ***п*** і ***к***. Тобто, звертаючись до попереднього тлумачення значення звуків, у російському перекладі маємо навпаки перехід від негативного (***п***) до позитивного (***к***). Унаслідок малого зосередження уваги на алітерації в російськомовному перекладі, алітерація в непрямому англомовному (приклад 1.2) взагалі втрачена, хоча її відтворення при українсько-англійському чи російсько-англійському перекладі, на відміну від асонансу (надто велика відмінність між українською та англійською мовами, крім того асонанс відсутній у російськомовному перекладі), є цілком можливим. Можна сперечатися про важливість звукосимволізму в цьому творі та про доцільність його ретельнішого відтворення (наприклад, ***с****мена за* ***с****меной* (***с*** – вважається позитивним звуком) замість ***п****ерема за* ***п****еременой*), але умисність частого вживання алітерації й асонансу Іваном Франком у творі, а отже, і їх можлива умотивованість підтверджується ще низкою прикладів:

3. *Але* ***со****нце лляло* ***до*** ***с****вітлиці таку* ***по****вінь* ***с****вітла* [Франко 1978, 372].

3.1. *Но потоки* ***со****лнечного* ***с****вета, вливавшиеся в* ***ко****мнату*…[Франко 1956, 5].

3.2. *…but the sunshine pouring in through the window*…[Franko 1957, 2].

4. *А довко****о****ла тиша глиб****о****ка, глуха, темна, безрадна* [Франко 1978, 377].

4.1. *А вокруг тишина глуб****о****кая, глухая, темная, безм****о****лвная* [Франко 1956, 11].

4.2. *The quiet was all-embracing,* ***d****ark,* ***d****epressing and absolute* [Franko 1957, 6].

У прикладі 3 перед читачем постає доволі приємна картина розслаблення, що контрастує з попередніми описами як поганого настрою героя, так і поганої погоди – на зміну поганій погоді прийшла хороша, яка має позитивно вплинути (за сподіваннями читача) й на героя повісті. Сема "приємного" закодована в словах так само, як і у звуках. Спостерігаємо повтор приголосного [***с***] та голосного [***о***], котрі обидва мають позитивну енергетику [Гливінська 2008, 39]. Проте із втратою української реалії "***світлиця***" в російському перекладі алітерація в ньому стає менш виразною (тільки двічі повторюється звук ***с*** – ***с****олнечного* ***с****вета*), а відтак зовсім зникає в непрямому перекладі англійською.

Цікавими є приклади 4, 4.1 та 4.2, в яких попри втрату асонансу в англомовному перекладі (***о***) з вище зазначених об'єктивних причин та майже повну зміну образу інверсії (*тиша глибока, глуха, темна, безрадна /the quiet was all-embracing, dark, depressing and absolute* – тиша була всепоглинаюча, темна, депресивна та повна), спостерігаємо не тільки послідовне відтворення алітерації (*глибока, глуха→ глубокая, глухая→* ***d****ark,* ***d****epressing*), а й звукосимволізму, адже так само як приголосний [*г*] має негативну енергетику в українській та російській мовах, що лише підсилює атмосферу мороку й печалі в тексті опису, так і приголосний [***d***] наділений переважно негативними конотаціями в англійській мові [Magnus 1998]. І справді, незважаючи на деяку зміну образів, англомовний переклад передає належним чином картину опису в оригіналі. Очевидну неможливість чи небажання перекладача повісті на англійську мову звірити з оригіналом ("еклектичний" (eclectic) переклад [Ringmar 2007, 3]) та думку про те, що "стосовно оригіналу відбувається накопичення відхилень з кожним повторним перекладом (переклад наш – *Б.П.*)" [Dollerup 2008, 8] підтверджують приклади, в яких з елімінацією алітерації в російськомовному перекладі спостерігається її відсутність і в англомовному:

5. ***Г****арячкова діяльність затопляла* ***Г****ермана, він був немов* ***с****ліпий, немов* ***с****новида, що* ***п****ід* ***п****роводом невидимої* ***с****или* ***с****тупає* ***п****онад* ***п****ропасть…*[Франко 1978, 401]

5.1. *Лихорадочная деятельность поглощала Германа, – он был точно слепой, точно лунатик, который под действием невидимой силы идет по краю пропасти…*[Франко 1956, 40]

5.2. *Herman was so wrapped up in his business that he was like a blind man, or like a sleepwalker whom some invisible force is driving onwards along the brink of a precipice…*[Franko 1957, 23]

Алітерація у прикладі 5, як і в усіх попередніх прикладах, є носієм звукосимволізму. Повторювані звуки [*г*], [***п***] мають енергетику негативу, що символізує ту лихоманку, яка охопила героя у прагненні збагачення, а звук [***с***] позитиву, що **с**лабко проривається у вигляді "невидимої сили", яка дивом уберегла героя від загибелі чи то через тяжку нечесну роботу, чи то через жадобу **г**рошей. У прикладах 5.1 та 5.2 спостерігаємо послідовну втрату алітерації, яка є невиправданою в російськомовному перекладі (наприклад, *лихорадочная деятельность* можна перекладсти як *горячка* і т.д.) і вкотре підтверджує факт незаперечного обкрадання оригіналу непрямим перекладом. Відтак висловлювання Л.Коломієць про те, що "жоден переклад не є остаточним" [Коломієць 2002, 123] набуває надзвичайно гострого значення у випадку непрямого перекладу через його нагальну потребу бути виправленим, а ще краще переробленим (з оригіналу).

Отже, з розглянутих у цій статті прикладів відтворення в непрямому перекладі таких провідних рис ідіостилю Івана Франка, як повтор й алітерація (асонанс), які виконують глибинну символічно-змістову функцію в повісті "Boa Constrictor", можемо зробити висновок, що при непрямому перекладі дистанція між цільовою іншомовною аудиторією та оригінальним твором, його естетичним наповненням й "авторським доторком" (ідіостилем) зростає до розмірів, які загрожують цілковитою нівеляцією мистецької вартості твору. Вважаємо, що проблема, якої ми торкнулися, надзвичайно актуальна, а випадки непрямого перекладу потребують виявлення та подальшого дослідження з метою створення нових якісних перекладів оригінальних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гливінська Л.* Звукосимволізм: "за" і "проти" / Леся Костянтинівна Гливінська / Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 2008. – №19. – С.37-42;

2. *Коломієць Л.В.* До проблематики та змісту курсу "Українська література в англомовних перекладах"/ Лада Володимирівна Коломієць// Вісник КНУ ім.Т.Шевченка: Іноземна філологія. – 2002. – №32-33. – С.119-123;

3.*Смаль-Стоцький С.* Франко і українська літературна мова/ Степан Смаль-Стоцький// Іван Франко у критиці: західноукраїнська рецепція 20-30-х років ХХ ст./ Упоряд. і автор вступного слова Микола Ільницький. – Львів: ЛНУ ім.І.Франка, – 2010. – С.421-430;

4. *Crystal D.* Lost in translation/ David Crystal.– Who Do You Think You Are? Magazine, BBC Publications, April, – 2010. – P.68-72;

5.*Dollerup C.* "Relay" and "Support" translations /Cay Dollerup. – www.cay-dollerup.dk– 2008. – P.1-9;

6. *Lefevere A.* Translating literature: practice and theory in a comparative literature context / Andre Lefevere. – New York: The Modern Language Association of America, – 1994.– 162p.;

7. *Magnus M.* Comparison of Similar Classes in Various Consonants / Margaret Magnus.– 1998. – http ://www.trismegistos.com/MagicalLetterPage;

8. *Ringmar M.* "Roundabout Routes": some remarks on indirect translations / Martin Ringmar. – Leuven: Katholicke Universiteit, – 2006. – P.1-14;

9. Rose M.G. Translation and literary criticism: Translation as Analysis / Marylin Rose. – Manchester: St. Jerome Publishing, UK, – 1997. – 101p.;

10. *Stech M., Zhukovsky A.* Ivan Franko / Marko Robert Stech, Arkadii Zhukovsky.– http:www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages\F\R\FrankoIvan.htm;

11.Re-Commendation on the Legal Protection of Translators and Translations and the Practical Means to improve the Status of Translators – http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13089&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Франко І. Зібрання творів у п’ятдесяти томах. / Том 14. Повісті та оповідання (1875-1878). – К.: Наукова думка, – 1978. – 476 с.;

2. Франко И. Удав. (Boa Constrictor). Повесть. [Пер. А.Дейча. Послесл. Г.Недилько]. – Симферополь: Крымиздат, – 1956. – 87 с.;

3. Franko I. Boa Constrictor and other stories.(Translated from the Russian by Fainna Solasko). – Moscow: Foreign languages publishing house, – 1957. – 294 p.

Стаття надійшла до редакції 12.04.13.

Плющ Б.О., магістрант,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ИДИОСТИЛЬ ИВАНА ФРАНКА В НЕПРЯМОМ ПЕРЕВОДЕ: ПОВТОР И АЛЛИТЕРАЦИЯ

В этой статье, опираясь на комплексный сопоставительный анализ, рассматриваются особенности отображения черт идиостиля Ивана Франко в непрямом переводе его повести "Boa Constrictor" на английский язык.

Ключевые слова*: непрямой перевод, аллитерация, повторение, идиостиль.*

Pliushch B., postgraduate student
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

IDIOSTYLE OF IVAN FRANKO IN THE INDIRECT TRANSLATION: REPETITION AND ALLITERATION

This article deals with the peculiarities of rendering the peculiar features of Ivan Franko's idiostyle in the indirect translation of his story "Boa Constrictor" into English. Investigation is based on the comprehensive comparative analysis of relative texts.

Key words*: indirect translation, alliteration, repetition, idiostyle.*

УДК 811.112.2 + 811.161.2]` 42 : 32 : 06.042

Подовіннікова В., магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

МЕТАФОРИЧНЕ ВИРАЖЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ОЦІНКИ В СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі стенограм Бундестагу та Верховної Ради)

Статтю присвячено дослідженню метафоричного вираження негативної оцінки в сучасному німецькому та українському політичному дискурсі на матеріалі стенограм Бундестагу та Верховної Ради. Особливу увагу приділено аналізу ролі метафори у процесі формування певних політичних стратегій, при цьому акцент ставиться на тому, що ситуативне вживання метафори залежить від мети та змісту комунікації.

Ключові слова*: політичний дискурс, метафора, стратегія, концептуальна сфера.*

Мовлення сучасного німецького та українського політикуму відзначається використанням великої кількості конкретних методів впливу на свідомість людини та багатьох прийомів мовного маніпулювання. До них належать насамперед різноманітні експресивні мовні засоби, які часто мають амбівалентний або латентний характер.

Актуальність цієї роботи зумовлена підвищенням ролі політичної комунікації в сучасному німецькому та українському суспільстві. Принципова відмінність політичної мови від